

HÖGSKOLAN DALARNA

Institutionen för humaniora och språk

C-uppsats, Historia

Vt-07

Folkskoleseminariet i Falun

En geografisk rekryteringsstudie av folkskole-
seminarister 1875-1950

**HÖGSKOLAN
Dalarna**

Campus Falun

Författare: David Lindén

Handledare: Lars Petterson

Datum för ventilerings: 070613

Abstract

Denna studie ska undersöka den geografiska rekryteringen av de antagna eleverna vid det kvinnliga folkskoleseminariet i Falun från 1875 till 1950. Resultaten jämförs med två liknade studier samt ställs mot den urbanisering och befolkningsökning som skedde under den studerade perioden. Resultaten visar små förändringar över tiden, där rekryteringen var nära nog rikstäckande med en majoritet från nuvarande Dalarnas län och närliggande län. De antagna var i huvudsak från landsbygden, där det inte skedde några förändringar trots befolkningsökning och urbanisering under den studerade perioden. Detta visar på att Faluns seminarium var betydelsefullt för den lokala bildningen, och då framför allt på landsbygden. Resultatet visar dessutom på en kontinuitet i den geografiska rekryteringen.

Sökord: Falun, folkskoleseminarium, kvinnor, män, rekrytering, geografisk härkomst, utbildning.

Innehållsförteckning

Figurförteckning	iv
Diagram- och tabellförteckning	iv
1 Inledning	1
1.1 Syfte	2
1.2 Frågeställningar	2
2. Tillvägagångssätt och källmaterial	2
2.1 Metod	2
2.2 Material och avgränsningar	3
2.3 Regionindelning	4
2.4 Klassificering av stad och landsbygd	5
2.5 Behandling av data	5
2.6 Källkritik	5
3 Tidigare forskning	6
4 Bakgrund	9
4.1 Sveriges befolknings- och stadsutveckling från 1850 till 1950	9
4.2 Utvecklingen av folkskolläraryrket	10
4.3 Folkskoleseminarier för kvinnor	12
4.4 Kvinnliga folkskoleseminarier	12
4.5 Faluns folkskoleseminarium	13
5 Resultat	13
5.1 Fördelning av antagna över landet	13
5.2 Representationen från städer och landsbygd	16
5.3 Orter med högre andel antagna	17
5.4 Utvecklingen av antalet antagna mellan 1870- och 1940-talet	19
6 Diskussion/analys	20
6.1 Antagna över landet	20
6.2 Stad och landsbygd.....	21
6.3 Orter med högre andel antagna	21
6.4 Antal antagna mellan 1870- och 1940-talet	22
7 Sammanfattning	23
Källor	24

Figurförteckning

- Figur 1.** Bild över regionindelning som används i denna undersökning. s. 4
- Figur 2.** Bilden visar vilka län de antagna folkskoleseminarieeleverna vid Karlstads folkskoleseminarium kom från åren 1924 – 1963. En prick motsvarar 10 antagna elever. s. 8
- Figur 3.** Den geografiska härkomsten av utexaminerade folkskollärarinnor i Sverige fram till år 1922 s.9
- Figur 4.** Bilden visar vilka län, enligt nuvarande länsindelning, de i studien antagna folkskoleseminaristerna vid Falu folkskoleseminarium kom från åren 1876-1948. En prick motsvarar 10 antagna elever. s. 15
- Figur 5.** Rekryteringen regionvis av de i studien antagna vid Falu folkskoleseminarium per decennium under den studerade perioden. s. 16
- Figur 6.** Karta över städer och tätorter varifrån fem eller flera seminarister antagits vid Falu folkskoleseminarium under den studerade perioden. s. 18

Diagram- och tabellförteckning

- Diagram 1.** Rekryteringen regionvis av de i studien antagna vid Falu folkskoleseminarium under åren 1876-1948. s. 14
- Diagram 2.** De i studien antagnas hemorter fördelade på landsbygd och städer vid Falu folkskoleseminarium per decennium under den studerade perioden. s. 17
- Diagram 3.** Medeltal av de i studien antagna vid Falu folkskoleseminarium per decennium under den studerade perioden. s. 19
- Tabell 1.** Städer och tätorter varifrån fem eller flera seminarister antagits under den studerade perioden. s. 18

1 Inledning

Idag är det inte ovanligt att vi väljer studieort utanför vår egen hemort eller utanför vårt eget län. Vi söker kunskapen på den plats vi finner bäst lämpad eller där vi blir antagna, men hur var det för 100 år sedan? Valfriheten var inte alls lika stor, klass- och könstillhörighet var avgörande faktorer huruvida möjligheten fanns att studera. Dessutom var det på 1800-talet mycket få yrken som var tillgängliga för kvinnor. Vid 1800-talets mitt började den sjunkande giftermålsfrekvensen och andra samhälleliga förändringar göra det möjligt, eller rent av att tvinga kvinnorna att välja en yrkesbana skild från hemmet. Ett av de yrken som blev tillgängligt var folkskolelärarinneyrket. I denna titel fanns det dessutom en hel del prestige, eftersom det inte var något som var alla förunnat. För att kunna bli lärarinna vid en folkskola behövdes utbildning, något som folkskoleseminarierna tillhandahöll. Seminarierna fanns dock endast i ett fåtal städer. Det är omöjligt att veta hur dessa kvinnor resonerade när de sökte sig från sin hembygd, till en stad där de skulle bo under långa perioder och bedriva studier för att senare komma ut i arbetslivet. Detta var något deras mödrar eller mormödrar aldrig skulle ha haft möjlighet till. Trots detta, eller kanske på grund av detta var det många som valde denna väg, antingen på eget bevåg eller som ett resultat av faderns vilja.

Denna studie ska försöka ta reda på varifrån kvinnorna vid Falu folkskoleseminarium kom, var det i huvudsak kvinnor från närområdet kring nuvarande Dalarnas län eller var det en rekrytering från hela landet, kom kvinnorna från städerna eller landsbygden? Detta är frågor som ska försöka besvaras i kartläggandet av de pionjärer som skulle bidra när den svenska bildningen startade på allvar. Pionjärer i den bemärkelsen att de gjorde något banbrytande inom den annars så patriarkiska samhällsstrukturen, där högre bildning varit förbehållen männen. Dessa kvinnor lade en professionell grund och banade väg för nästkommande generationer kvinnor och deras möjligheter att få tillgång till andra områden som varit förbehållna männen.

1.1 Syfte

Att undersöka den geografiska rekryteringsbasen för det kvinnliga folkskoleseminariet i Falun från 1875 till 1950.

1.2 Frågeställningar

Hur stor andel antagna vid Falu folkskoleseminarium kommer från nuvarande Dalarernas län (dåvarande Kopparbergslän) och närliggande län respektive resten av Sverige? Kan någon förändring ses från 1875 till 1950 och hur förhåller sig det geografiska rekryteringsmönstret i förhållande till andra seminarier i Sverige?

Hur stor andel av de antagna vid Falu folkskoleseminarium kommer från städer respektive landsbygd och kan någon förändring ses över tiden? Skiljer sig dessa resultat från andra seminarier i Sverige?

Finns det några hemorter som är överrepresenterade under den studerade perioden vid Falu folkskoleseminarium och var ligger i så fall dessa?

Är seminaristernas hemorter lokaliserade i närheten av Falun eller förekommer det orter som har närmare till andra seminarier i Sverige?

Om antalet antagna ökar över tid vid seminariet i Falun leder detta till skillnader i det geografiska upptagningsområdet?

2. Tillvägagångssätt och källmaterial

2.1 Metod

Detta är en kvantitativ studie där material hämtats över ett tidspann av 65 år. Dessa data har sammanställts och kommer att presenteras med hjälp av figurer och diagram. Genom förankring i tidigare forskning och egna empiriska generaliseringar¹ bör denna undersökning visa på den specifika geografiska rekryteringsbasen vid Falu folkskoleseminarium men även ställa den i jämförelse med tidigare studier. Denna studie kan liknas en fallstudie² där resultatet

---

¹ Florén. A, Ågren. H, 2006, s 64-65.

² Denscombe. M,2000.

trots dess specifika ursprungsmaterial kan spegla tendenser i liknande material. Syftets och materialets karaktär gör även undersökning tacksam för jämförelser med liknande studier.

2.2 Material och avgränsningar

Denna undersökning behandlar endast de kvinnliga folkskoleseminaristerna vid Falu folkskoleseminarium, trots att seminariet under stora delar av studien har inhytt både folkskole- och småskoleseminarister. Orsaken till detta är att den längre och mer krävande utbildningen till folkskolelärarinna troligen uppbringar ett mer utbrett och komplext geografisk rekryteringsmönster än småskoleutbildningen, som försågs av samtliga landsting. Uppgifter om folkskoleseminaristernas geografiska ursprung är hämtade från de inskrivningsböcker som finns från starten 1875 till slutet av undersökningen 1948. Dessa består av två handskrivna band som omfattar tidsintervallen 1875-1914 (kommer i fortsättningen hänvisas som FFS75-14) och 1914-1948 (kommer i fortsättningen hänvisas som FFS14-48). I FFS75-14 anges födelseort eller födelseförsamling med tillhörande stift. I FFS14-48 anges födelseort eller födelseförsamling samt hemort eller hemförsamling där dåvarande länstillhörighet anges i enstaka fall. För att göra en jämförelse över tid med likvärdiga referensramar har författaren valt att klassificera samtliga länstillhörigheter enligt nuvarande länsindelning,³ utifrån födelseort eller födelseförsamling i FFS75-14 samt hemort eller hemförsamling i FFS14-48.⁴ Detta kan medföra att länstillhörighet är svår att klassificera i vissa fall där församlingen har upphört eller där skriften från inskrivningsböckerna är svårtydd. I sådana fall hänvisas länet till okänt län vilket tas med i resultatet. I de fall orterna stavas annorlunda i nutid har länstillhörighet klassificerats med godycklig stavning. Ett sådant exempel är Övansjö i Gävleborgslän som stavas Övansjö i inskrivningsböckerna. Seminaristernas geografiska ursprung bokförs i studien oavsett om de tagit examen eller ej eftersom detta inte är betydelsefullt i den meningen att de sökte och blev antagna till seminariet. Under krigsåren 1939-1943 uteblev all inskrivning vid Falu folkskoleseminarium.⁵ Begränsningen i tid har gjorts utifrån det huvudbetänkande som skolkommisionen lade fram 1948,⁶ som innebar en påbörjad förändring av folkskoleseminariernas struktur och uppgifter.

---

³ Uppgifter angående länsindelning och tidigare länsindelningar i Sverige är hämtade från Nationalencyklopedin, www.ne.se.

⁴ Uppgifter om länstillhörighet utifrån orter och församlingar är hämtade från Nationalencyklopedin, www.ne.se.

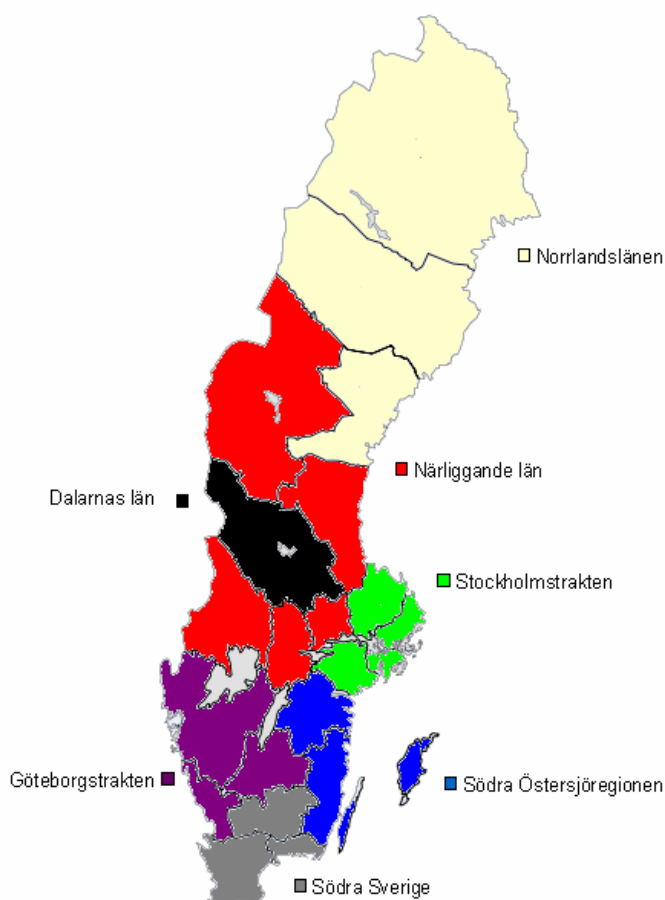
⁵ FFS14-48.

⁶ Se bakgrund för mer ingående beskrivning sida 12.

2.3 Regionindelning

För att kunna göra en överskådlig jämförelse har länen delats in i regioner utifrån dess geografiska närhet till Falun samt läge i Sverige. Det nuvarande Dalarnas län (fram till 1997 Kopparbergs län) har studerats separat eftersom detta är av extra vikt för undersökningen. De närliggande länen Jämtlands, Gävleborgs, Värmlands, Örebros och Västmanlands län har fått samlingsnamnet *Närliggande län*. De tre länen i norra Sverige, Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län har samlingsnamnet *Norrlandslänen*. Skåne, Kronobergs och Blekinge län utgör *Södra Sverige* och Östergötlands, Kalmar och Gotlands län är *Södra Östersjöregionen*. *Stockholmsregionen* utgörs av Stockholms, Upplands och Södermanlands län och *Göteborgsregionen* är Västra Götalands, Jönköpings och Hallands län. Detta är en indelning som författaren har gjort utefter geografisk tillhörighet och avstånd från seminariet, då dessa faktorer är av vikt för studien.

Figur 1. Bild över regionindelning som används i denna undersökning.

2.4 Klassificering av stad och landsbygd

En stad består vanligtvis av tät bebyggelse- och befolkningsanhopning där det över tiden och ytan sker en intensiv och mångskiftande markanvändning med inriktning på transaktioner och kommunikation i kontakt med omgivande landsbygd och med andra städer.⁷ För att tydliggöra representationen av seminarister vars hemort var en stad används de städer som har varit stad sedan 1850-talet, detta för att tydligt visa på de städer som var etablerade under undersökningens tidsförlopp, dessutom var det bara ett fåtal städer som bildades under tiden för undersökningen.⁸ Att göra en hänvisning till dagens svenska städer skulle vara missvisande då det finns risk att de inte hade utvecklats under rådande tid. Samtliga orter och församlingar som inte hade fått stadsprivilegium år 1850 kommer att hänvisas till som landsbygd.

2.5 Behandling av data

För att få ett representativt resultat med hanterbara data analyserades fyra år inom varje tioårsintervall. I förväg bestämdes år med slutsiffra 6,7,8 och 9 i varje decennium för analys. Ett medelvärde av antalet antagna har fastställts för varje tioårsintervall för att påvisa eventuella skillnader i antalet undersökningenheter. Dessa redovisas i resultatdelen. Resultatets karaktär bör ej påverkas av detta urval då tendenser och karakteristiska resultat för seminariet i Falun påvisas. Samtliga data har förts in och i den mån det varit nödvändigt behandlats i kalkyleringsprogrammet Excel. Det är i huvudsak sammanställningar i tabeller men även enklare beräkningar. De hemorter som har fem eller fler antagna seminarister har utmärkts på en karta över Sverige (se figur 6), detta för att bättre åskådliggöra de geografiska avstånden.

I den utsträckning det varit möjligt har insamlad data jämförats mot den undersökning som har genomfördes av manliga seminarister i Karlstad och den sammanställning som påvisas i *Lärarinnor från Rostadseminariet 1878-1932*. Dessa jämförelser redovisas fortlöpande i resultatdelen, för att direkt skönja eventuella likheter och särarter i resultatet mellan de olika undersökningarna.

2.6 Källkritik

Analysen av år med slutsiffra 6,7,8 och 9 har medfört ett bortfall av många enheter. Detta har gjorts för att få ett hanterligt material över, den för studien, avsatt tid. Eventuella alternativa resultat kommer att diskuteras mer ingående i diskussionsdelen. Vidare kan vissa hänvisning-

---

⁷ Nationalencyklopedin, www.ne.se, 070509, sökord:stad.

⁸ www.wikipedia.se, 070515, sökord städer i Sverige efter årtal.

ar till hemorter eller hemförsamling tyda på att det finns fler möjliga länstillhörigheter eftersom den dåtida församlingen kanske upphört eller samma ortsnamn kan finns på flera ställen i Sverige. Detta har endast uppenbarats i ett fåtal fall och i dessa har författaren valt det län som ligger närmast Falun geografiskt. I vissa fall har det ej gått att tyda hemort eller hemförsamling, då inskrivningsböckerna är skrivna för hand. I dessa fall har om möjligt länstillhörighet bestämts, samt dessutom har en hänvisning till landsbygden gjorts av dessa poster.

3 Tidigare forskning

Tidigare forskning angående den geografiska härkomsten av seminariestuderande, och då främst de kvinnliga, är mycket begränsad. Rent allmänt kan sägas att majoriteten av de som blev folkskollärare vid 1800-talets mitt var män och kom från landsbygden.⁹ För att förklara hur kvinnorna kom in i skolvärlden kan en mer allmän bild av den rådande situationen i Sverige ges. I boken *De dubbla budskapen. Kvinnors bildning och utbildning i Sverige under 1800- och 1900-talen* skriver Ingela Schånberg¹⁰ att flickskolor till en början var en storstadsföreteelse. Det utökade utbudet av utbildning för flickor hade en primär orsak, nämligen försörjningsproblem.¹¹ Under slutet av 1800-talet och början på 1900-talet fortsatte den sjunkande giftermålsfrekvensen som hade börjat 50 år tidigare, vilket bidrog till att kvinnor började arbeta i skolorna.¹² Riksdagsbeslutet 1859/60 om grundandet av det första lärarinneseminarier i Stockholm lade grund för kommande seminarier i Sverige.¹³ Schånberg pekar på att det skedde en viss liberalisering i den patriarkala lagstiftningen som reglerade förhållandet mellan man och kvinna under åren 1860-1880. Trots detta var kvinnan underordnad mannen i äktenskapet ända fram till 1920. Då giftermålsfrekvensen fortsatte att minska blev en investering i döttrarnas utbildning allt mer nödvändig.¹⁴

I studiet av den geografiska lokaliseringen av män och kvinnor vid seminarierna kan uppgifter om den sociala bakgrunden vara av betydelse. Kerstin Skog-Östlin¹⁵ menar i sin avhandling *Pedagogisk kontroll och auktoritet: En studie av den statliga lärarutbildningens uppgifter enligt offentliga dokument kring folkskollärarytbildningen, läroverkslärarytbildningen och*

---

⁹ Skog-Östlin K, 1984. s 60.

¹⁰ Ingela Schånberg är adjunkt och fil.dr i ekonomisk historia vid Lunds universitet.

¹¹ Schånberg. I, 2004, s 33.

¹² Schånberg. I, 2004, s 34-36, s 48-49, s 96.

¹³ Schånberg. I, 2004, s 50.

¹⁴ Schånberg. I, 2004, s 55.

¹⁵ Kerstin Skog-Östlin är fil dr och lektor vid Örebro Universitet.

lärarhögskolan att det förelåg en viss skillnad mellan könen. Män kom i stor utsträckning från lantbrukarmiljö till skillnad från kvinnorna, som ofta hade tjänstemannabakgrund.¹⁶ Christina Florin¹⁷ tar också fasta på detta i sin avhandling *Kampen om katedern. Feminiserings- och professionaliseringsprocessen inom den svenska folkskolans lärarkår 1860-1906* där hon dessutom menar att den kvinnliga representationen i folkskolläraryrket var en viktig del i yrkets professionaliseringsprocess. Kvinnor kom i högre grad från borgerliga miljöer än män, vilket i sin tur medförde socialt kapital som kunde bidra till att höja yrkets anseende inom medelklassen.¹⁸ Dessa båda forskare pekar alltså på att kvinnorna kom från borgerliga miljöer i större utsträckning än männen. Trots den höga andel kvinnor från borgarklassen menar Florin att kvinnorna spelade en viktig roll i det bildningsarbete som pågick på landsbygden under slutet av 1800- och början av 1900-talet.¹⁹

En mer utförlig studie av den geografiska härkomsten av manliga seminarister har gjorts för Karlstads seminarium och presenteras i *Läraryrket i en föränderlig värld*, en jubileumsskrift som utkom i samband med att Karlstad firade 150 år med läraryrket. Där kan man läsa att seminariet har hotats av nedläggning två gånger, varav två studier av den geografiska rekryteringen har gjorts. Den första studien gjordes på 1860-talet då resultatet visade på vikten av en lokal utbildning och närheten för de fattiga seminaristerna vändes till en betydande förstärkning som gav medel till flera lärares anställning. Den andra studien gjordes på 1960-talen, då seminariet hotades av nedläggning andra gången, denna undersökning kom att få stor betydelse i dåtida skoldebatt. Resultatet visar att mellan åren 1924-1963 var majoriteten av de antagna av värmländskt ursprung. Vidare framgick att de utexaminerade i stor utsträckning tagit tjänst i Värmland, och under de tidigare åren gärna i sin hemsöcken. Läraryrket i en provins visade sig ha stor betydelse för tillgången på kompetenta lärare.²⁰

---

¹⁶ Skog-Östlin K, 1984. s 65.

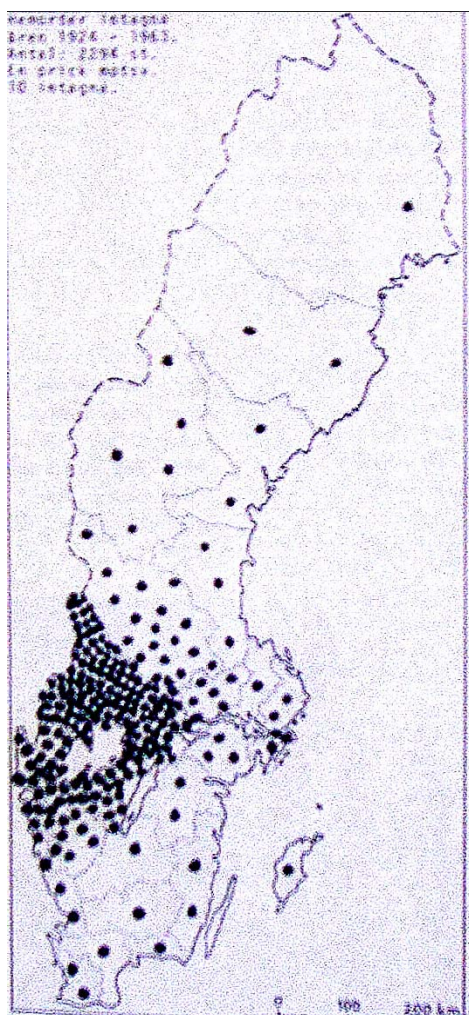
¹⁷ Christina Florin är professor vid Stockholms universitet med specialisering på kvinnohistoria.

¹⁸ Florin. C, 1987.

¹⁹ Florin. C, 1987, s 14.

²⁰ *Läraryrket i en föränderlig omvärld, Karlstad 1843-1993*, 1993, s 68-69.

Figur 2. Bilden visar vilka län de antagna folkskoleseminarieeleverna vid Karlstads folkskoleseminarium kom från åren 1924 – 1963. En prick motsvarar 10 antagna elever.

Källa: *Lärarytbildningen i en föränderlig omvärld, Karlstad 1843-1993*, 1993, s 68

I den senare undersökningen av det geografiska ursprunget hos studeranden vid seminariet i Karlstad påvisas även betydelsen av seminariet för de närliggande länen. Undersökningen visar att en klar majoritet (79 %) av de antagna eleverna var från Värmlands län och angränsande län.²¹

Den undersökning som ligger närmast denna studie, i tid och med hänvisning till kön, är den från 1985 som kan återfinnas i skriften *Lärarinnor från Rostadseminariet 1878-1932*, där finns en sammanställning över länstillhörigheten av samtliga utexaminerade lärarinnor från Sveriges kvinnliga seminarier fram till 1922. Trots att detta gäller utexaminerade lärarinnor, och inte antagna kvinnor som denna uppsats behandlar kan mönster jämföras. För att åskåd-

²¹ *Lärarytbildningen i en föränderlig omvärld, Karlstad 1843-1993*, 1993, s 84

liggöra resultaten från undersökningen 1985 utifrån de referenser som är gällande i denna undersökning har en liknande regionindelning gjorts av materialet, där seminariets geografiska läge har varit utgångspunkt för jämförelser. Skillnaden med undersökningen från 1985 är att Gävleborgs län inte behandlas separat utan utgör en del av norrlandsregionen.²²

Figur 3. Den geografiska härkomsten av utexaminerade folkskollärarinnor i Sverige fram till år 1922.

Källa: Elgqvist-Saltzman. I, Sjöström. I, 1985, s 8

I samma skrift finns en förteckning över antalet utexaminerade vid Kalmars folkskoleseminarium vilkas hemort var landsbygd eller stad. Där kan man se att lite mer än hälften (54%) av de examinerade seminaristerna från Kalmars seminarium kom från städer fram till 1922.²³

4 Bakgrund

4.1 Sveriges befolknings- och stadsutveckling från 1850 till 1950

Från 1850 till 1950 ökade befolkningen i Sverige från ca 3.5 miljoner till ca 7 miljoner invånare. Vid studiens början på 1870-talet hade Sverige ca 4 miljoner invånare. Takten på befolkningsökningen varierade över tid men även socialt och geografiskt. Trots den ökade inflyttningen till städerna var det ända fram till 1880-talet inom de agrara miljöerna befolkningsökningen var störst.²⁴ Vid halvsekelskiftet 1850 var de fem största städerna i Sverige Stockholm (93 000 invånare), Göteborg (26 000), Norrköping (17 000), Karlskrona (14 000) och Malmö (13 000). Fram till 1920 tredubblades antalet stadsbor, där Stockholm var största stad (420 000 invånare), följt av Göteborg (202 000), Malmö (114 000), Norrköping (58 000)

²² Elgqvist-Saltzman. I, Sjöström. I, 1985, s 8

²³ Elgqvist-Saltzman. I, Sjöström. I, 1985, s 9

²⁴ Ahlberger. C, Kvarnström. L, 2004, s 270-272.

och Helsingborg (47 000). Andelen boende i tätort ökade från 14.8 procent på 1870-talet till 45.2 procent på 1920-talet för att sedan nå 66.2 procent vid undersökningens slut år 1950.²⁵

4.2 Utvecklingen av folkskollärarytbildningen

I beslutet 1842 om en lagstadgad folkskola i Sverige, den första statliga regleringen, bestämdes att folkskoleseminarier skulle inrättas i rikets stiftstäder för folkskollärares utbildning. Dessa var till en början endast avsedda för män. I föreskrifterna gavs den yttre ramen för folkskollärares utbildning; antalet seminarier, inträdeskrav och tillsynsmyndighet, varav det senare kom att bli stiftets konsistorium. Utformningen av undervisningen strukturerades vid varje enskilt seminarium. Seminarierna var resursmässigt undermåliga samt saknade vid start även en stadga. Under 1860-talet kom de två första reglementen enbart avsedda för folkskollärarytbildningen. Dessa föreskrifter innefattade regler kring en stadgad organisation, men även vilka färdigheter och kunskaper som skulle krävas av en blivande folkskollärare. Det första reglementet för folkskollärarytbildningen kom 21 mars 1862. Den kristna tron genomsytrade utbildningen och kraven på de blivande lärarna, något som blev ett hett ämne under 1800-talets senare del, då sekularisering kontra kristendoms-kunskapens inflytande över utbildningen var uppe för diskussion. Åsikter såsom ”utbildningen inte skulle utgå från några vetenskapliga rön, lika litet som folkskolan”, ”all undervisning i seminarium, vilar på kristlig, evangeliskt lutherskt grund”, och att ”kristendomens sak otvetydigt och i konsekvent genomförande erkännes vara folkskolans sak” visade på hur man i offentliga dokument och förarbeten till regleringen av utbildningen 1865 förväntade sig att folkskollärarytbildningen skulle motverka de sekulariseringstendenser som fanns i samhället.²⁶

De regleringar som fastslagits 1862 och 1865 gällde i princip fram till 1914 då folkskollärarytbildningen återigen reformerades. Mellan dessa år genomgick seminarierna en rad förändringar. Inom Sveriges allmänna folkskollärarytbildningsförening (SAF), som bildades 1880 i Stockholm, hade diskussionen om seminariernas ombildning förts under många år. Redan 1885 hade SAF, som betraktade frågan om en förbättrad lärarytbildning som en av sina huvudfrågor, tillsatt en särskild utbildningskommitté. Trots att det sedan 1860-talet skett stora förändringar inom seminarieutbildningen förde SAF kritik mot utbildningen med förslag på förbättringar. År 1906 inlämnade folkskollärarytbildningsföreningen en särskild petition till Kungl. Maj:t där man beskrev i vilka avseenden man ville se ombildningar. Efter dessa skrivelser tillsattes en statlig

---

²⁵ Ahlberger, C, Kvarnström, L, 2004, s 285-286.

²⁶ Skog-Östlin, K, 1981, s 26.

utredning som kom att kallas folkundervisningskommittén för att se över seminarieverksamheten.²⁷

Folkundervisningskommittén hade ett flertal frågor att ta ställning till. En av de mest intressanta sett för seminaristernas rekrytering är diskussionen om höjningen av inträdeskraven. Diskussionen mynnade ut i vilken typ av utbildning seminarierna skulle tillhandahålla, om det var en allmän- eller fackutbildning man ville åstadkomma. Det senare alternativet skulle innebära att eleverna behövde en studentexamen, vilket i sin tur skulle leda till en kraftig förändring i rekryteringsmönstret. Det skulle innebära att tillträdet skulle försvåras för dem ur ett bredare samhällslager framförallt de från landsbygden. Kommittén konkluderade att seminariernas uppgift skulle vara allmänbildning, eftersom de flesta bara hade folkskola i grunden.²⁸

I 1914 års seminariestadga sökte man sig mot arbetsformer som var färgade av samtidens progressiva pedagogik. Kraven på de ansökande ökades och i vissa ämnen krävdes kunskaper som motsvarade realexamen. Tidigare hade det räckt med genomgången sexårig folkskola eller motsvarande. Det blev dessutom vanligt att man gick en preparandkurs för att förbättra sina förkunskaper och öka möjligheten att bli antagen. Till följd av 1937 års stadga kom kravet på realexamen. Det hade under tidigare år varit möjligt för de med studentexamen att söka sig till seminarierna för att i mån av plats få följa en snabbkurs i pedagogik. 1916 formaliserades denna till en ettårig utbildning för att under seminariereformen 1936 utökas med ytterligare ett år. Tidigare hade det varit underförstått att en student redan hade de kunskaper som seminarierna kunde ge med undantag av den praktiska yrkesutbildningsdelen. Genom 1914 och 1937 års seminariestadgor började ett nytt synsätt göra sig gällande i de tidigare så konservativa seminarierna. Man började sträva efter att dels sätta barnet i centrum, med de pedagogiska och psykologiska kunskapskrav som detta medförde, samt en verklighetsnära utbildning med möjlighet att lära genom att göra i många avseenden.²⁹

Nästa stora förändring inom folkskoleväsendet kom med 1946 års skolkommision och dess huvudbetänkande (SOU 1948:27) där följden blev en proposition som lades fram 1950 om en ny skolorganisation. Detta resulterade i en försöksverksamhet med lärarhögskolor. Parallellt fanns den gamla lärarutbildningen kvar och en särskild utredning tillsattes för att se över den-

---

²⁷ Skog-Östlin. K, 1984. s 31-36; Florin. C, 1987. s 106.

²⁸ Skog-Östlin. K, 1984, s 34.

²⁹ Hartman. S G, 1995, s 75.

na. Försöksverksamheten med lärarhögskolor följdes och resulterade i lärarutbildningskunnigas (LUS) huvudbetänkande 1965 (SOU 1965:29). Två år senare lades en proposition fram om reformerad lärarutbildning (Prop. 1967:4) som antogs. Det ansågs vara lärarutbildningsproblematiken som låg till grund för betänkandet 1948. Skolkommissionen menade att huvudansvaret för skolans utveckling vilar på lärarna. Följden av detta blev att förändringen av lärarutbildningen var en av de viktigaste delarna i skolreformen.³⁰ Ytterligare en viktig grundsten som uttrycktes av 1946 års skolkommission, som i skuggan av andra världskriget ville bygga upp en ny skola, var den demokratiska fostran som skulle förebygga återuppreparandet av 1930-talets politiska utveckling.³¹

4.3 Folkskoleseminarier för kvinnor

Före 1870-talet fanns det två kvinnliga folkskoleseminarier i Sverige, ett i Stockholm och ett i Skara. På 1870-talet bildades tre nya, Kalmar, Umeå och Falun. I början av 1920-talet fanns det sex statliga kvinnliga folkskoleseminarier, Landskrona hade tillkommit sedan slutet av 1870-talet. I Luleå fanns ett seminarium för både män och kvinnor. Dessutom fanns två enskilda seminarier för kvinnor i Stockholm och Göteborg.³² Genom beslut av 1936 års riksdag fastställdes en allmän omorganisation av folkskoleseminarierna. Följden blev att Falun, Kalmar och Stockholm fortsatte vara kvinnliga seminarier medan seminarierna i Göteborg, Luleå, Lund och Umeå var öppna för såväl män som kvinnor.³³

4.4 Kvinnliga folkskoleseminarister

År 1859 öppnades folkskolläraryrket för kvinnor och kort därefter inrättades de första lärarinneseminarierna. Det kvinnliga inslaget i folkskolläraryrket kom successivt att öka. Omkring 1880 upptogs ungefär 33 procent av platserna av kvinnor, och vid sekelskiftet ca 40 procent. Vid 1930-talet var andelen antagna kvinnor vid folkskolläraryrket i stort sett som vid sekelskiftet. Vid 1940- och 1950-talet finns inte några offentliga statistiska uppgifter om hur stort det kvinnliga inslaget var, men Kerstin Skog-Östlins bearbetningar av matrikeluppgifter från 1950-talet tyder på att de i början av årtiondet var något färre än under 1930-talet, men mot slutet av årtiondet var fördelningen mellan kvinnor och män i utbildningen relativt jämn.³⁴

---

³⁰ Skog-Östlin, K, 1984, s 43.

³¹ Hartman, S G, 1995, 117.

³² Fredriksson, V, Hofstedt, L,Paradis, S, 1950. s 237.

³³ Fredriksson, V, Hofstedt, L,Paradis, S, 1950.

³⁴ Skog-Östlin K, 1984. s 60.

4.5 Faluns folkskoleseminarium

Faluns folkskoleseminarium inrättades år 1875.³⁵ År 1876 anordnades en särskild avdelning för småskolelärarinnor på Faluns folkskoleseminarium trots riksdagens beslut att utbildningen av småskollärare var kommunens eller landstingens angelägenhet.³⁶ År 1915 invigdes byggnaden för dubbelseminarium i Falun.³⁷ I jubileumsskriften *Landstingsseminariet i Falun 1879-1929*, påvisas att behovet av dugliga småskolelärarinnor i Dalarna var stort under mitten av 1800-talet. Tidigare hade man uppmuntrat barn från den egna socknen med ”lyckligare natursgåvor och livligare uppfattningsförmåga”³⁸ att fortsätta i den egna skolan. Men de ökade kraven medförde att en enhetlig utbildning krävdes. Det låg dock fortfarande i socknens intresse, något som uttrycktes genom att de flesta småskoleseminarister fick ekonomiskt understöd från hemsocknen.³⁹ Rekryteringen av småskollärare och lärarinnor skulle tillgodoses av landstinget vilket medförde att den i huvudsak blev lokal.

Läroutbildningens förtjänst för landskapet lyfts fram under 100-årsjubileet av läroutbildning i Falun. Där påpekas bland annat betydelsen av praktikplatser och verksamma lärare för skolundervisningen i landskapet.⁴⁰

5 Resultat

5.1 Fördelning av antagna över landet

Av 1134 undersökta elever har länstillhörighet fastställts hos 1033 stycken. Av dem som saknar länstillhörighet, och ej finns redovisade i resultatet, kommer tre från Finland och tre från Norge samt 95 enheter (ca 8 procent) som varit ofullständiga. Undersökningen av antagna vid Falu folkskoleseminarium visar att det enskilt största upptagningsområdet är Dalarnas län. Ses till de närliggande länen samt Dalarnas län så utgör dessa tillsammans ca 60 procent av de studerade i undersökningen.

---

³⁵ Sörensen. A, 1942. s 257.

³⁶ Sörensen. A, 1942. s 279-280.

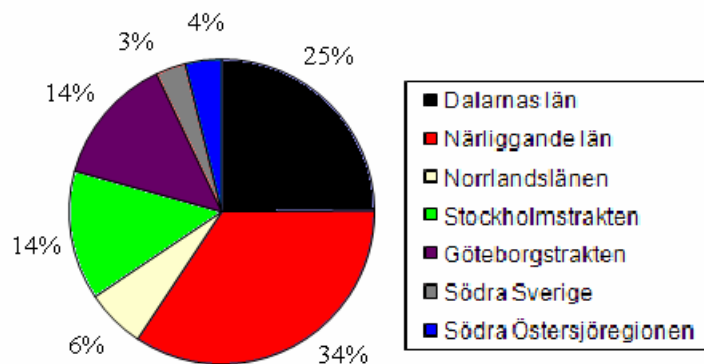
³⁷ Bruce. N. O, 1940. s 244.

³⁸ *Landstingsseminariet i Falun 1879-1929*, 1929, s 20.

³⁹ *Landstingsseminariet i Falun 1879-1929*, 1929, s 27.

⁴⁰ *Läroutbildningen i Falun 100 år*, Falukuriren 1975-11-22.

Diagram 1. Rekryteringen regionvis av de i studien antagna vid Falu folkskoleseminarium under åren 1876-1948.

Källa: FFS75-14 och FFS14-48

En jämförelse med de resterande kvinnliga seminarierna visar att samtliga utom Kalmars seminarium har en majoritet av studeranden från närområdena. I jämförelse med det manliga seminariet i Karlstad, där andelen antagna inom närområdena var 79 %, var andelen antagna i Falun nästan 20 procentenheter mindre. Detta visar på att det kvinnliga seminariet i Falun hade ett mer utbrett geografiskt upptagningsområde än det manliga i Karlstad och att de inte var beroende av den lokala rekryteringen i lika stor utsträckning. Detta framgår tydligt vid en jämförelse av rekryteringen länsvis mellan Falun och Karlstad.

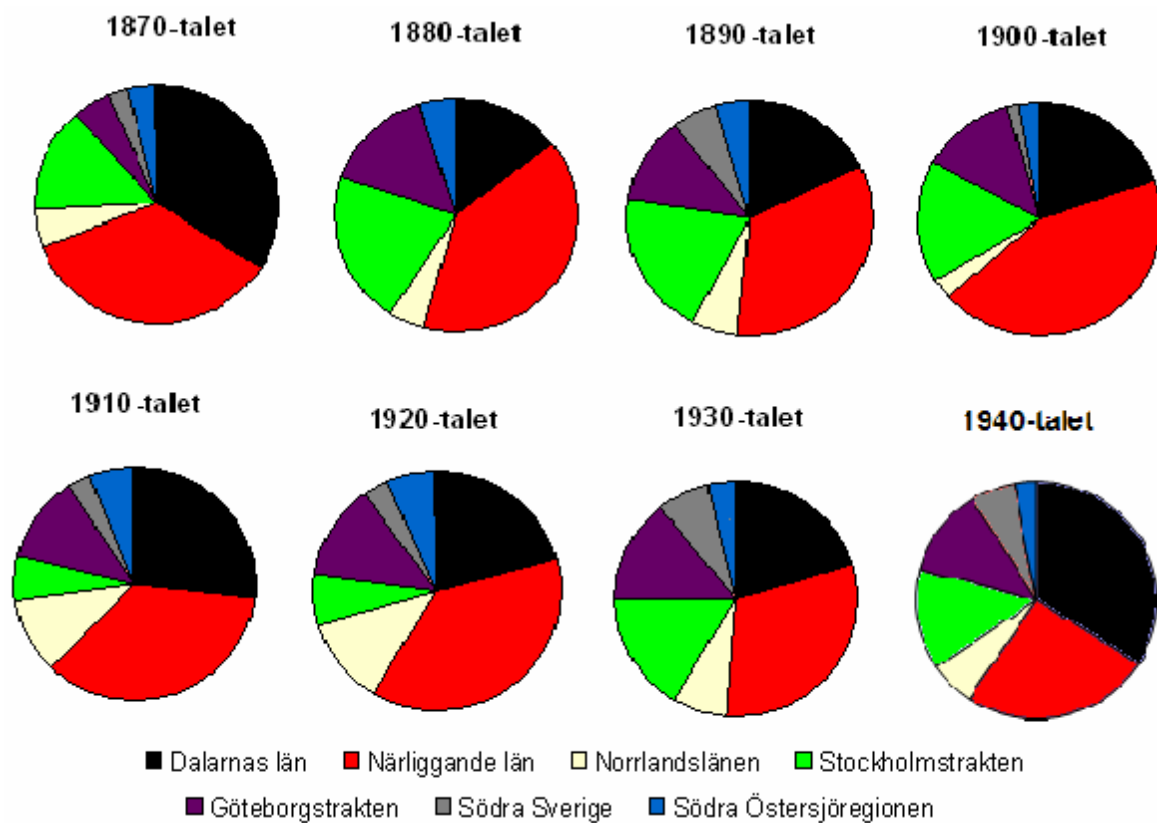
Figur 4. Bilden visar vilka län, enligt nuvarande länsindelning, de i studien antagna folkskoleseminaristerna vid Falu folkskoleseminarium kom från åren 1876-1948. En prick motsvarar 10 antagna elever.

Källa: FFS75-14 och FFS14-48

Förändringen per decennium under den undersökta perioden är ganska små, Dalarnas- och närliggande län utgör hälften eller mer av de antagna under hela undersökningens period. Det blir en liten ökning i rekryteringen från Dalarnas län under tre decennier, där andelen antagna överstiger 25 procent, första gången under 1870-talet då seminariet nyligen var inrättat, sedan under 1910- och 1940-talet. Vidare visar resultaten på en över tid hög andel antagna som har långa geografiska avstånd, där avstånden till andra seminarier är kortare.

Figur 5. Rekryteringen regionvis av de i studien antagna vid Falu folkskoleseminarium per decennium under den studerade perioden.

Källa: FFS75-14 och FFS14-48

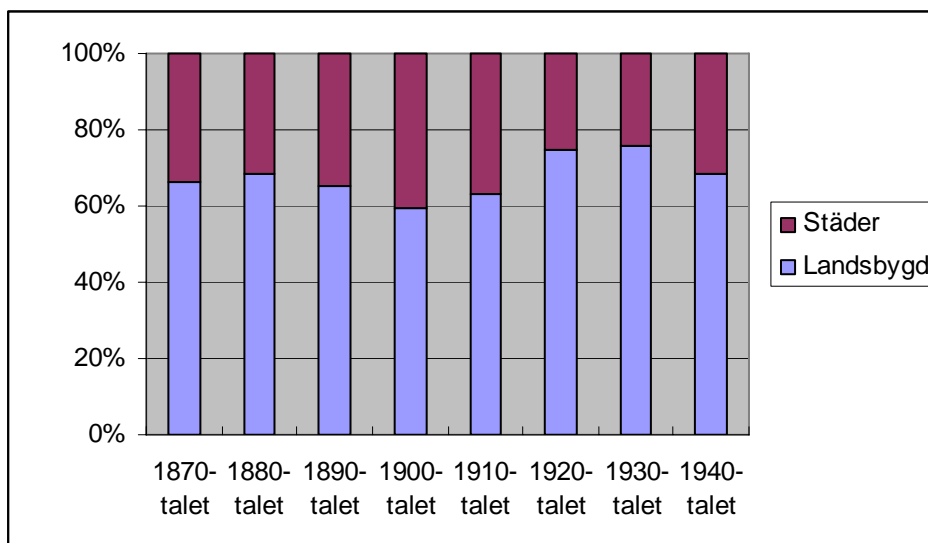
5.2 Representationen från städer och landsbygd

Utslaget över den undersökta perioden var ca 70 procent av de antagna vid Falu folkskoleseminarium från landsbygden.⁴¹ I undersökningen av examinerade från Kalmars seminarium fram till 1922 var de flesta från städerna.⁴² Som man kan se av diagram 2 nedan så skedde inga stora förändringar av fördelningen vid Faluns seminarium under 1920-1940 talen. I undersökningen av de manliga seminaristerna i Karlstad finns inga uppgifter om fördelningen av de som kom från landsbygden och städerna.

⁴¹ FFS75-14 och FFS14-48.

⁴² Elgqvist-Saltzman. I, Sjöström. I, 1985, s 9.

Diagram 2. De i studien antagnas hemorter fördelade på landsbygd och städer vid Falu folkskoleseminarium per decennium under den studerade perioden.

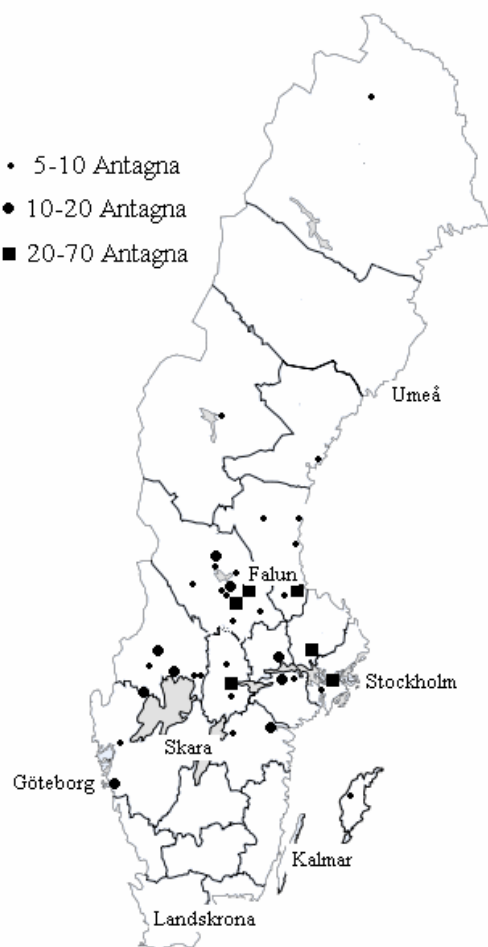

Källa: FFS75-14 och FFS14-48

5.3 Orter med högre andel antagna

Av totalt 1134 antagna kom 459 från en ort varifrån fem eller flera har antagits till Falu folkskoleseminarium under undersökningens period. Vilket motsvarar ungefär 40 procent. Dessa är fördelade på 40 orter där 12 finns i Dalarnas län. Leksand (16 antagna), Sunne (14 antagna) och Åmål (11 antagna) är tre orter med hög representation av seminarister. Detta är anmärkningsvärt då de trots sin geografiska närhet är små orter. De två orterna Kiruna och Visby ligger geografiskt väldigt långt från Falun trots detta har fem från vardera orten sökt sig till Falun, trots att seminarierna i Umeå och i Kalmar geografiskt är mycket närmare. Storstäderna Stockholm och Göteborg har relativt högt antal antagna trots egna seminarier, men med tanke på städernas storlek är detta inte så konstigt. De flesta orter med fler antagna seminarister ligger i och kring Dalarnas län, något som visar på betydelsen av ett närliggande seminarium.

Figur 6. Karta över städer och tätorter varifrån fem eller flera seminarister antagits vid Falu folkskoleseminarium under den studerade perioden.

Källa: FFS75-14 och FFS14-48

Tabell 1. Städer och tätorter varifrån fem eller flera seminarister antagits under den studerade perioden

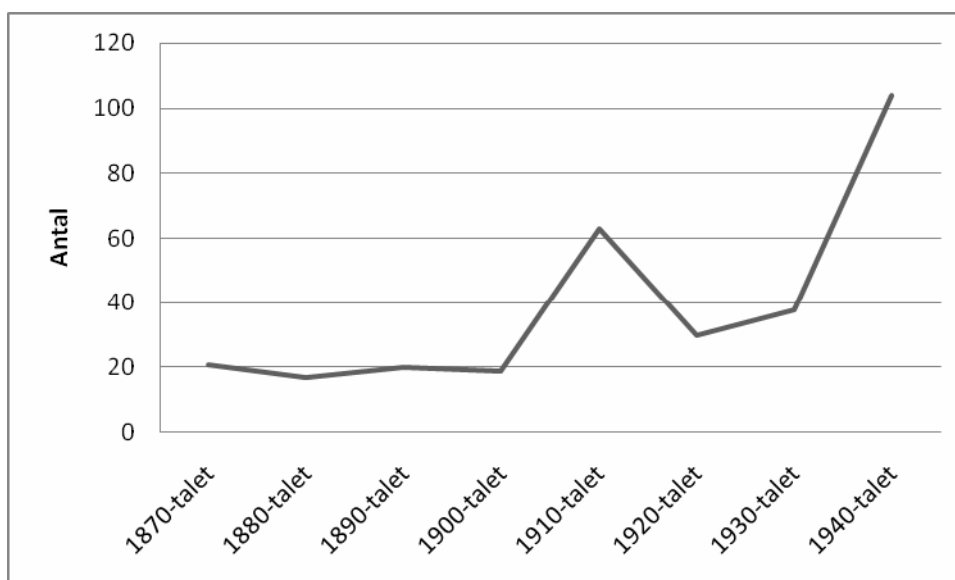
Ort	Antal antagna	Ort	Antal antagna	Ort	Antal antagna
Falun	62	Orsa	10	Söderhamn	6
Gävle	32	Ludvika	9	Uddevalla	6
Stockholm	31	Mora	9	Hudiksvall	5
Uppsala	28	Stora Tuna	9	Karlskoga	5
Örebro	22	Nora	9	Motala	5
Borlänge	16	Kristinehamn	7	Malung	5
Leksand	16	Hedemora	7	Färila	5
Karlstad	14	Rättvik	7	Djura	5
Sunne	14	Strängnäs	7	Arvika	5
Göteborg	13	Gagnef	6	Södertälje	5
Norrköping	12	Hallsberg	6	Visby	5
Västerås	11	Härnösand	6	Östersund	5
Åmål	11	Kiruna	6		
Eskilstuna	11	Ovansjö	6		

Källa: FFS75-14 och FFS14-48

5.4 Utvecklingen av antalet antagna mellan 1870- och 1940-talet

Antalet antagna seminarister hade en topp på 1910-talet för att minska igen under 1920- och 1930-talet. Vid undersökningens slut på 1940-talet var antalet antagna som högst. Som resultaten visar skedde ingen markant skillnad i de geografiska antagningsområdena från 1910-1940 talet. Det innebär att det ökade antalet antagna inte påverkar den geografiska rekryteringen. Under krigsåren 1939-1943 förekom inga inskrivningar vid Falu folkskoleseminarium.⁴³

Diagram 3. Medeltal av de i studien antagna vid Falu folkskoleseminarium per decennium under den studerade perioden.

Källa: FFS75-14 och FFS14-48

⁴³ FFS75-14 och FFS14-48.

6 Diskussion/analys

Det finns olika angreppsvinklar för att tolka resultaten. Utan tvivel samverkar flera olika faktorer såsom, giftermålsfrekvens, försörjningsproblem, social acceptans, brist på dugliga lärare, en vilja hos individen att vidareutveckla sig för att nämna några. Det blir dock bara spekulationer utifrån de resultat denna undersökning ger, även om det är intressanta och viktiga aspekter att ha i åtanke. Det som kan diskuteras mer ingående är de tendenser och konkreta resultat det kvantitativa materialet för Falu folkskoleseminarium mellan 1870- och 1940-talet frambringar. Därför kommer en diskussion med förankring i dels tidigare forskning men framför allt i de karakteristiska resultat som framkommer i denna studie föras. För att belysa resultatens karaktär förs en diskussion med direkt anknytning till varje enskild resultat del.

Den källkritik som författaren har tagit hänsyn till kan summeras i två väsentliga aspekter, de enheter som ej undersökts samt tolkningen av de kvantitativa resultaten. De enheter som ej undersökts är de år under varje decennium med slutsiffra 0,1,2,3,4,5 samt enstaka bortfall som blivit till följd av oläslig handstil i källmaterialet. Det går inte att förbise att dessa resultat, då främst de år som ej undersökts, kan visa på ett något annorlunda resultat. Trots detta bedömer författaren att de tendenser som resultatet visar inte avviker i den bemärkelsen att grundligare studier hade medfört ett annat resultat. Detta grundas framför allt på de små avvikelser som påvisas mellan de olika decennierna. Tolkningen av materialet är, som ovan beskrivet en diskussion, med viss förankring i tidigare forskning, men framför allt egna tolkningar utifrån resultatens karaktär.

6.1 Antagna över landet.

Den rikstäckande geografiska rekrytering som påvisas är ett tydligt tecken på att kvinnorna var villiga att flytta långa sträckor för möjligheten att studera till folkskolelärarinna. Den höga andelen antagna från närliggande län och nuvarande Dalarnas län visar dessutom på betydelsen för ett närliggande seminarium, något som också visar sig i resultaten från de andra kvinnliga seminarierna. Ytterligare en intressant aspekt är skillnaden mellan det manliga seminariet i Karlstad och seminariet i det kvinnliga i Falun, där resultaten tydligt visar att det manliga seminariet hämtade rekrytering från närområdena. Här kan den sociala bakgrunden som Skog-Östlin och Florin hänvisar till vara en faktor, där den mer välbärgade tjänstemannabakgrunden göra det möjligt för kvinnorna att resa och söka uppehälle längre ifrån hemorten. Denna teori

stärks ytterligare av resultaten från det kvinnliga seminariet i Kalmar där majoriteten av de studerande var från resterande Sverige. Ytterligare en förklaringsmodell för den rikstäckande rekrytering som Faluns, men framför allt Kalmars seminarium påvisar, är att dessa seminarier hade möjligen hade ett bättre rykte än andra. Denna förklaringsmodell skulle vara intressant att undersöka mer ingående. Den lilla ökningen i rekrytering från nuvarande Dalarnas län under 1910- och 1940-talet kan vara produkter av ökningarna i antalet rekryteringar under samma perioder.

6.2 Stad och landsbygd

Resultaten visar att för Faluns folkskoleseminarium kom en övervägande del av de studerande från landsbygden. Detta kan vara en följd av det geografiska läge Falun utgör, där närområdena präglas av landsbygd, till skillnad från Kalmars seminarium som ligger i mer tätbefolkat område. Detta blir ett led i professionaliseringen av landsbygden, som Florin hänvisar till, där man kan anta att en stor del av seminaristerna söker sig tillbaka till sina hemorter.⁴⁴ Det är anmärkningsvärt att befolkningsökningen och den urbana utveckling som sker i Sverige mellan 1880- till 1950-talet, där andelen stadsbor i Sverige ökar från 14,8 procent till 66,2 procent, inte medför att andelen seminarister med städer som hemorter ökar. Detta, i kombination med de små variationer i rekryteringen över tid, medför att slutsatsen att Falun var en studieort som lockade landsbygdsbor kan dras.

6.3 Orter med högre andel antagna

Majoriteten av seminaristerna härstammar från orter med fåtal antagna. Detta, tillsammans med det faktum att en majoritet av seminaristerna kom från landsorten, pekar på en mycket utspridd rekrytering. 12 av de 40 orter med högre andel seminarister ligger inom nuvarande Dalarnas län, där Falun toppar med 62 antagna seminarister, vilket ännu en gång visar på betydelsen av seminariets lokalisering. Detta kan medföra att tillgången till ett seminarium som ligger geografiskt nära lockar de individer som har en benägenhet att studera vidare samt sporrar de som annars inte hade haft möjligheten. Detta i sin tur kan leda till att dessa trakter blir präglade av en viss studiekultur där tillgången styr efterfrågan, vilket till viss grad kan förklara varför orterna Leksand, Sunne och Åmål har så hög representation vid seminariet i Falun. Detta, det vill säga den geografiska närheten, möjligheten att studera samt att andra på orten har studerat tidigare. Dessa faktorer samverkade troligen och gjorde tanken på att studera mindre främmande och mer lockande. Detta kan ses inom vissa släkter där flera generatio-

---

⁴⁴ Florin, C, 1987, s 14.

ner har innehaft samma yrke. Den allmänna åsikten eller inspirationen från starka individer kan influera – kanske främst för kvinnorna under tiden för undersökningen, då de hade mycket begränsade möjligheter.

Vidare visar undersökningen att orter med fem eller fler antagna seminarister i studien ibland ligger geografiskt närmare andra seminarier. Detta kan vara ett resultat av konkurrens om platserna men även att man kände tillhörighet till vissa seminarier. Resultaten visar att Faluns folkskoleseminarium i huvudsak rekryterade från landsbygd, något som möjligen kan ha varit ett aktivt val av de sökande. Det är lättare att känna sig bekväm i miljöer som är lik hemmiljön, är säkrare att vistas i, samt lättare att få tag på inackordering. Kanske föredrog fäderna att skicka sina döttrar till Falun framför exempelvis Stockholm. Dessa resultat pekar dessutom på att Faluns seminarium kan ha haft ett bra rykte, något som visar sig i den höga rekryteringen även från större städer och orter med långa geografiska avstånd från Falun.

6.4 Antal antagna mellan 1870- och 1940-talet

Den markanta ökningen av antagna på 1940-talet kan förklaras av avsaknaden av antagna under krigsåren. Det faktum att Faluns seminarium är ett av de kvarvarande kvinnliga efter 1936 års seminariesammanslagning kan också vara en faktor. Ställs resultaten mot den geografiska härkomsten ses att en ökning sker av den lokala rekryteringen under den markanta ökningen av antagna på 1940-talet. Dessa förändringar är dock små i jämförelse med att antalet antagna nästan femdubblas från undersökningens början. Falu folkskoleseminarium har oavsett antal antagna varit ett seminarium som lockat landsbygdsbefolkningen i större utsträckning, trots befolkningsökning och urbanisering. Dessa aspekter pekar på den geografiska härkomstens kontinuitet vid Falu folkskoleseminarium. Vidare visar resultaten att det antingen blir ett ökat intresse för läraryrket eller ett ökat behov. Troligtvis är det båda faktorer som spelar in. Det anmärkningsvärda som resultaten visar är att rekryteringsbasen fanns i närområdena.

7 Sammanfattning

Under 1800-talets senare halva fick kvinnor möjlighet att studera och komma ut i arbetslivet. Till skillnad från idag var det endast ett fåtal yrken som blev tillgängliga och det var inte alla förunnade att studera vidare. Att bli folkskollärarinna var prestigefullt men krävande, där studier endast gavs i ett fåtal städer. I denna studie undersöks den geografiska rekryteringen av de antagna eleverna vid Faluns kvinnliga folkskoleseminarium från 1870- till 1950-talet. Resultaten jämförs med två tidigare undersökningar av den geografiska rekryteringen av folkskollärare och folkskollärarinnor. Den första undersöker rekryteringen vid det manliga seminariet i Karlstad under perioden 1924-1963, där resultaten visar att rekryteringen var koncentrerad till Värmlands och närliggande län. Den andra undersöker utexaminerade folkskolelära-
rinnor vid samtliga kvinnliga seminarier från deras start fram till 1922 med särskild hänsyn till seminariet i Kalmar, som till skillnad från de andra seminarierna påvisar en majoritet av utexaminerade från icke angränsande län. Resultaten för Faluns seminarium visar små förändringar över tiden, där rekryteringen var nära nog rikstäckande med en majoritet från nuvarande Dalarnas län och närliggande län. De antagna var i huvudsak från landsbygden, där det inte skedde några förändringar trots befolkningsökning och urbanisering under den studerade perioden. Detta visar på att Faluns seminarium lockade landsbygdsbor i större utsträckning samt att det rådde en kontinuitet i den geografiska rekryteringen.

Källor

Otryckta

Landsarkivet Uppsala (ULA)

Inskrivningsbok 1875-1916 för Falufolkskoleseminarium

Inskrivningsbok 1916-1948 för Falufolkskoleseminarium

Litteratur

Ahlberger. C, Kvarnström. L, *Det svenska samhället 1720-2000*, Studentlitteratur, Lund 2004

Bruce. N. O, *Svenska folkskolans historia del 4*, utgiven av Sveriges allmänna folkskolläraförning under redaktion av Viktor Fredriksson, Albert Bonniers förlag, Stockholm 1940

Denscombe. M, *Forskningshandboken*, Studentlitteratur, Lund 2000.

Elgqvist-Saltzman. I, Sjöström. I, *Lärarinnor från Rostadseminariet 1887-1932: en matrikel berättar*, Reproduktionsavdelningen. Högskolan i Kalmar, Kalmar 1985

Florén A. Ågren. H, *Historiska undersökningar*, Studentlitteratur, Lund 2006

Florin. C, *Kampen om katedern. Feminiserings- och professionaliseringsprocessen inom den svenska folkskolans lärarkår 1860-1906*, Umeå Studies in Humanities 82, Umeå 1987

Fredriksson. V, Hofstedt.L, Paradis. S, *Svenska folkskolans historia del 5*, utgiven av Sveriges allmänna folkskolläraförning under redaktion av Viktor Fredriksson, Albert Bonniers förlag, Stockholm 1950

Hartman. S G, *Lärares kunskap tradition och idéer i svensk undervisningshistoria*, Lj Foto & Monatge/Roland Offset, Linköping 1995

Landstingsseminariet i Falun 1879-1929, Jubileumsskrift, Bröderna broberg &Co: Falun 1929

Lärarutbildning i en föränderlig omvärld, Karlstad 1843-1993 under redaktion av Sten-Olof Ullström. Utvecklingsrapport nr 93:1. Högskolan i Karlstad 1993.

Montan. A, *Lärarutbildningen i Falun 100 år*, Ur Falu-Kuriren 1975-11-22, Småtryckssamlingen Faluns stadsbibliotek

Schånberg. I, *De dubbla budskapen. Kvinnors bildning och utbildning i Sverige under 1800- och 1900-talen*, Studentlitteratur, Lund 2004

Skog-Östlin. Kerstin, *Pedagogisk kontroll och auktoritet: En studie av den statliga lärarutbildningens uppgifter enligt offentliga dokument kring folkskollärarytbildningen, läroverkslärarutbildningen och lärarhögskolan*, Liber förlag, Malmö 1984.

Sörensen. A, *Svenska folkskolans historia del 3*, utgiven av Sveriges allmänna folkskollärarytelse under redaktion av Viktor Fredriksson, Albert Bonniers förlag, Stockholm 1942

Internet

Nationalencyklopedin, www.ne.se, 2007-05-09

Sökord: Svenska län, stad

Wikipedia, www.wikipedia.se, 2007-05-15

Sökord: städer i Sverige efter årtal